

ZARIFA GHAFARI
– HANNAH LUCINDA SMITH

ZARIFA

Egy nő harca
a férfiak világában

Opén Books

ELŐSZÓ

2022. február

Csanga, Wardak tartomány

A csangai férfiak mindent tudni akartak Németországról. Miután a rizses hús és a kevésbé kelendő tejpuding elfogyasztását követően a sihederek összeszedték a fatájakat és feltekerték a narancsszín műanyag padlógyékényt, eltüntetve az elhullajtott rizsszemeket és cukortasakokat, az idősek rám szegezték tekintetüket, és feszülten figyeltek, miközben kortyolgatták a teájukat. Mély lélegzetet vettem, megigazítottam a fejkendőmet, és elkezdtem mesélni a jogosítványokról.

– Órákat kell venni – magyaráltam. – És aztán vizsgát tenni.

Meglepetten néztek össze. Olyan még nem fordult elő, hogy bármelyikük autóvezetői tudását ellenőrizte volna valaki, mielőtt beültek a volán mögé. De a java még csak ezután jött.

– És aztán *elveszik a jogosítványát*, ha valaki sokat szabálytalankodik!

Erre tényleg ledöbrentek. Németország a szabadság hazája, hát nem?! Akkor meg hogy lehet, hogy nem engednek autót vezetni egy férfit? Pedig még rá se tértem a lényegre, a krumpli mellbevágó árára az áruházakban, a pénzre, amelyet oda kell

adni a kormánynak még azelőtt, hogy az ember kézhez kapná a fizetését. Tudtam, hogy ezek sokkoló hírek lesznek, és nem is igazán fognak hinni nekem. Itt, Csangában, ebben a Kabultól száz kilométerre eső, eldugott földművesfaluban, ahová autóval nyolcórás zötyögés után jut el az ember a hegyek közt kanyargó földutakon, úgy képzelik, hogy mindenki hihetetlen jólétben él, aki csak eljut Európába. És most itt vagyok én, az ígéret földjének küldötte, egy fiatal afgán nő, aki gyakorlatilag azt közli velük, hogy teljes tévedésben vannak.

Aligha hibáztathattam ezeket az embereket: a remény volt majdhogynem mindenük. Csangát mustárszínű sárkunyhók gyülekezete alkotta, híján a vezetékes víznek és az áramnak. A mobiltelefonhoz térerőért feljebb kellett kaptatni a hegyen. Vécére menni annyit tett, hogy beguggoltak egy kunyhóba a domboldalon. Az iskola egyetlen helyisége a fiúknak dukált, ahol egymásra stószolt Koránok és más vallási művek tornyosultak a falnál a hatalmas halmokban álló imaszőnyegek közt. Volt még egy udvari „tanterem”, ahol a lányok kuporogtak a földön törökülésben a tanórákon, kiszolgáltatva az elemeknek, leginkább februárban, amikor az olvadó hó sártengert csinál a döngölt agyagból. Még egy állatot se tartanék ott.

Ami a férfiakat illeti, a tavasz küszöbönálló beköszönte néhány kellemes hónapot ígért, és ilyenkor még azok is büszkén hangoztatják, hogy ők inkább a szülőföldjükön maradnak, akik Németországot olyan országnak hiszik, ahol mindenki Audival jár. Tavasszal a hó lecsúszik a sziklacsipkés hegyekről, felfedve a smaragdzöld fű szőnyegét és az almafák csupasz ágain a levélezdeményeket. A nap korábban kel, és mindennap kicsivel mélyebbre hatol be melegével a földbe; heteken belül már minden egyetlen nagy illatbuborékban virul, a férfiak bő gatyában

és pólóban belegázolnak a völgy alján a folyóba, és egymást fröcskölve kurjongatnak örömben. A nők nem csatlakoznak hozzájuk. Csangában tizennégy év felett szinte valamennyien férjheztek; nekik nem sok idő jut a játéokra.

Csangába a tálibok hozták el a modern élet legtöbb elemét, köztük az iskolát is. A nemzetközi segélyszervezetek és a NATO-csapatok Afganisztánban töltött húsz éve alatt szinte egy fitying sem jutott el a Csangához hasonló falvakba az országba zúdított dollármilliárdokból. Ha nem követték volna az eseményeket rögtön légi csapások és éjszakai támadások, a helybeliek talán még arról sem tudtak volna, hogy 2001-ben rendszerváltás történt Kabulban. Külföldi utoljára az 1980-as években járt Csangában, amikor két francia orvos tévedt oda – ha nem számítjuk az égből ejtőernyővel, robotzsarus szerelésben beeső amerikaiakat. Senki sem vette a fáradságot, hogy eljöjjön ide és utat aszfaltozzon, piacot szervezzen vagy csatornahálózatot építsen ki. Az orosz harckocsironcsok ott maradtak az út szélén, a harminc éve rozsdálló ócskavas halmok ugyanazt az okkerszínt vették fel, mint alattuk a talaj. Egy svéd segélyszervezet létrehozott egy kezdetleges szülészetet az egykori iskolában, és kiképzett helybeli nőket bábának, hogy segédkezzenek a problémamentes szüléseknél. Máskülönben minden egyebet a párhuzamos tálib állam honosított meg, az oktatástól kezdve a közbiztonságon át a *saría* jogrendig. A környék egyik legnagyobb épülete, amely egykor a wardaki kormányzóé volt, most a militánsok börtöne. És a saját biztonságuk mellett ez volt az, amiért mindenki a tálibokat támogatta a faluban.

Azok az idős emberek Csangában, a tálib fiúk apái és szimpatizánsai úgy néztek ki, mintha a *National Geographic* afganisztáni riportjából léptek volna elő. Turbánjaiktól, ezektől

a kimódolt ősi gyolcsgöngyölegektől másfélszer akkorának látszott a fejük. A válluk és nyakuk köré nagy, földszínű gyapjúsálat, úgynevezett *patót* vetettek lezseren. A szabadban, a vad hegyi szélben ezt a *patót* a fejükre húzzák, és álarcszerűen úgy betekerik vele az orrukat-szájukat-állukat, hogy csak a bagolyszemük világít belőle borostyánfénnel. Néhány siheder is elsajátította ezt a módit, a nyomaték kedvéért fekete szemfestékekkel pödörve még egyet a szempillájukon. Vendéglátóim körém gyűlve üdvözöltek, meghívtak otthonaik legjobb társalgójába, amelyet a család egyetlen gázpalackos hőszigetelője fűtött be, és valamenynyien kényelmesen elhelyezkedtünk a fal mentén körben elrendezett tömött, piros párnákon. A nők máshol voltak, a ház egyik hidegebb szegletében vártak a sorukra, hogy nekiláthassanak az ételnek, amelyet mindannyiunknak készítettek.

A külső megfigyelőnek úgy tűnhetett, mintha semmi sem változott volna Csangában évszázadok óta; olyan hely, amelyet érintetlenül hagyott a külvilág modernizálódása. Van azonban egy kis részlet, amely másról árulkodik. Magasan fenn, a türkizkék falon egy fénykép lóg, rózsaszín és sárga virágfüzérrel keretezve: egy pengebajszú, oldalra fésült hajú fiatalember fotója. A képet nyilvánvalóan hivatásos fényképész készítette évtizedekkel ezelőtt, és Mohammad Dzsán, a turbános leszármazottaira lebámuló családfő öltönyt és nyakkendőket visel rajta. Az 1970-es évek elején, amikor a portré készült, Mohammad Dzsán fiatal közlekedési rendőr volt Kabulban, miután elhagyta Csangát, hogy új életet kezdjen a fővárosban. Kabulban engedett a baloldali politika csábításának, benne a haladó, demokratikus Afganisztán ígéretének, és belépett a szocialista Khalk Pártba (más néven Afganisztáni Népi Demokratikus Pártba), melyet baráti szálak fűztek a Szovjetunióhoz. Megnősült, családot alapított,

és semmi oka nem volt azt hinni, hogy az ő meg az övéi élete nem ebben az újszerű mederben fog folytatódni.

Ám 1973-ban minden bomlásnak indult. Először Zahir sahot, a királyt letaszították a trónjáról egy puccsal, amelyet unokatestvére, Mohamed Daud kán altábornagy vezetett, aki „korruptnak és erőtlennek” bélyegezte rokonát, és ígéretet tett az ország demokratizálására. Daud tábornok a Khalk Pártra ruházta a kormányzást, magát pedig köztársasági elnöknek kiál-totta ki. A szovjetek a lehetőséget megragadva elkezdték növelni a politikai befolyásukat. 1978-ban egy Moszkva támogatását él-vező kommunista frakció hajtott végre puccsot, meggyilkolták Daudot, és átvették a hatalmat. A baloldali író-újságíróból lett új kormányfő, Núr Mohamed Taraki a bolsevik típusú forrada-lom szükségességét vallotta. Rögtön neki is állt a magánvagyo-nok elkobzásának és újraosztásának, a polgárság felszámolásá-nak, miközben az ország anarchiába süllyedt. Egy éven belül a vadonatúj kormányt frakcióviszályok szaggatták szét, és 1979 decemberében a szovjet hadsereg átlépte a határt, napok alatt ott termett Kabulban, és felállította a maga bábkormányát. Kez-detét vette az egy évtizeden át tartó szovjet–afgán háború. Az ellenállás mélyen vallásos emberekből szerveződött, akik ma-gukat mudzsahedeknek, „szent harcosoknak” nevezték, és akik-nek a szemében az istentelen kommunizmus a borzalom neto-vábbja volt.

Mohammad Dzsán már nem számított haladó gondol-kodásúnak: a mudzsahedek szemszögéből áruló volt. Odaát Csangában a mudzsahed ellenállás támogatottsága csorbítat-lan maradt. És így, afgánok millióihoz hasonlóan, Moham-mad a túlélést választotta. Elhajította nyugati stílusú öltönyét-nyakkendőjét, visszaköltöztette fiatal családját a falujába,